

The conditions that favor the process of a future competitive teacher's training in higher educational institutions include: content matching of professional and educational training of future teachers to the labor market needs; development of complex educational programs and courses; continuity and adherence to interdisciplinarity in scientific, pedagogical and subject-oriented training; orientation of professional and educational training on the formation of general and professional culture, creativity and pedagogical skills in future teachers; maximum approaching of training conditions to production realities; use in the educational process of modern forms and methods of active learning; monitoring the process of formation and development of a future teacher's competitiveness.

Keywords: *competitiveness, competitive teacher, formation of competitiveness, professional training.*

УДК 316.7:13

І. Б. ЄРАСТОВА-МИХАЛУСЬ

канд. пед. наук, доцент кафедри іноземних мов та перекладу
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця, м. Харків

ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

У статті на основі аналізу теоретичних джерел розглянуто суть міжкультурної толерантності з точки зору філософії та культурології. Проаналізовано ідеї провідних філософів та культурологів щодо місця міжкультурної толерантності у системі загальнолюдських цінностей, значимості даної якості для професійної діяльності економіста. Розглянуто системи цінностей представників різних країн, а також параметри аналізу бізнес-культур Г. Хофстеде. Визначено межі прояву міжкультурної толерантності в економічній сфері. З'ясовано зміст формування міжкультурної толерантності майбутніх магістрів з економіки.

Ключові слова: *міжкультурна толерантність, магістр з економіки, філософія, культура, загальнолюдські цінності, зміст, параметри бізнес-культур.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Об'єктивні глобалізаційні процеси, що відбуваються в усіх сферах життя українського суспільства, посилюють міжнародні економічні зв'язки. В таких умовах перед системою вищої освіти України постає завдання підготувати фахівців, які б були здатні будувати та підтримувати взаємовигідні професійні відносини з іноземними бізнес-партнерами, що є можливим лише за умов толерантного ставлення до інтересів та особливостей ведення бізнесу іноземних партнерів.

Аналіз професійної діяльності магістра з економіки, основних компетентностей, завдань та функцій, які повинен виконувати фахівець цього освітнього ступеня, дозволяє зробити висновок, що наряду з основними професійними та

загальнокультурними компетентностями, які формують професію економіста, важливу роль відіграє міжкультурна толерантність.

Дослідження практичного стану професійної підготовки майбутніх магістрів з економіки свідчить про наявність суперечностей та необхідність їх подолання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Питання толерантності розглядалося науковцями за такими напрямками: питання толерантності у взаємодії цивілізацій (В. Лекторський, Ю. Хабермас, О. Наригін, А. Benjamin, та інші); співвідношення понять «толерантність» і «терпимість» (Є. Івахненко, В. Семенов, Н. Чернуха, А. Schwartz та інші); міждисциплінарність проблеми толерантності (Д. Леонтьєв, Є. Сабуров, R. Becherer, J. Mauger та інші); дослідження терміну «толерантність» у гуманітарних науках (М. Семашко, О. Бессчетнова, І. Стернін, S. Budner та інші); суть поняття «міжкультурна толерантність» (О. Садохін, Г. Солдатова, В. Магун, M. Freeston та інші); проблема формування міжкультурної толерантності (Л. Бернадська, О. Бондарчук, М. Буйвал, Г. Гладуш, Н. Голова, О. Гутник, О. Орловська, І. Палько, Ю. Підборський, Л. Слобожанкіна, Г. Фархшатова, А. Альошина, Н. Янкина, Б. Нуркєєва, E. Agius, J. Ambrosewicz та інші).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість публікацій щодо проблеми формування міжкультурної толерантності, питання формування міжкультурної толерантності майбутніх магістрів з економіки не було об'єктом науково-педагогічних досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є аналіз теоретичних джерел щодо міжкультурної толерантності з точки зору філософії та культурології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на те, що особливої нагальності міжкультурна толерантність набула у сучасному світі, це питання також розглядалося філософами ще за часів античності (Сократ, Платон, Аристотель, Конфуцій та інші). У той час «толерантність» (лат. «tolerantia») розуміли як тривалу активну позицію людини, добровільне та стійке перенесення страждань, болю, зла. [15]. Давньогрецький філософ Сократ розглядав толерантність як передумову духовного та соціального об'єднання людей. Платон вважав, що для створення громадянського суспільства необхідно дотримуватися принципу терпимості по відношенню одне до одного. Аристотель під терпимістю розумів можливість рівноправного існування людей та речей.

У середньовіччі проблема толерантності була пов'язана з проблемою релігійної терпимості та набувала спеціального значення – право на існування «Іншого» як у релігійному, так і у культурному сенсі. Зокрема, Е. Роттердамський зазначав, що основою дружби та миру, а також будь-якого зв'язку у людському суспільстві є поблажливність, терпимість та духовна чистота. [11].

Поняття «толерантність» у сучасній філософії трактується як терпимість до поглядів, звичаїв, звичок інших людей [16]. На думку В. Лекторського, толерантність є одним із ключових понять сучасного суспільства, тому що воно пов'язане з такими основними філософськими питаннями, як загальнолюдські принципи досягнення взаєморозуміння з іншими людьми, різні способи пізнання світу представниками національних культур тощо [6, с. 49].

Слід зазначити, що поняття «толерантність» зіставляється з поняттям «терпимість». У багатьох мовах світу ці терміни є синонімічними. Наприклад, згідно з тлумаченням у словнику іншомовних слів [13], «толерантність» – це терпимість до чужих думок і вірувань. Великий енциклопедичний словник під редакцією О.

Прохорова визначає «толерантність» як терпимість до чужих думок, вірувань, поведінки [2]. У перекладі з англійської «tolerance» означає готовність бути терпимими, поблажливими; «терпимость» з російської – здатність терпіти щось або когось, бути витриманим, стійким, уміти миритися з існуванням когось або чогось, рахуватися з іншою думкою, бути поблажливим; «tasamul» з арабської означає прощення, поблажливість, м'якість, жалість, терпіння, прихильність до інших; «Duldsamkeit» з німецької означає терпимість, а «Toleranz» – толерантність, терпимість.

Хоча поняття «толерантність» і «терпимість» є дуже близькими за значенням, багато філософів, культурологів та психологів не вважають їх тотожними. На думку психолога А. Реана, поняття «толерантність» є виключно психофізіологічним та означає послаблення реагування на будь-який несприятливий фактор у результаті зниження чутливості до його впливу. Поняття ж «терпимість» розуміється ним як властивість особистості, що відображає ставлення до різних точок зору, неупередженість в оцінці людей й подій та включає поняття «толерантність» [10]. Однак дані визначення не враховують аспект прийняття відмінностей та повагу до людей, які відрізняються за поглядами, звичаями тощо, – що є необхідною складовою толерантних взаємовідносин.

На думку В. Буденкової, трактування толерантності тільки як поваги та терпимості до інших культурних цінностей є спрощеним, тому що повага та терпимість не є тотожними поняттями [1, с. 228]. Повага до чогось не виключає можливості критикувати іншу систему цінностей та готовності захищати свою.

Більшість філософів та етиків сучасності (І. Кон, Р. Валітова, А.Глинчикова, А. Гусейнов та інші) вважають, що міжкультурна толерантність є моральною якістю особистості. І. Кон та А. Гусейнов у «Словнику з етики» толерантність визначається як моральна якість, що характеризує ставлення до інтересів, переконань, вірувань, звичок та поведінки інших людей. Це відображається у прагненні досягнути взаєморозуміння й узгодження різних інтересів та точок зору без використання тиску, за допомогою роз'яснення та переконання [3].

Незважаючи на існування декількох підходів щодо розуміння моральної природи особистості, більшість філософів (А. Гусейнов, Н. Федотова та інші) підтримують ідею, згідно з якою мораль людини характеризується постійною боротьбою «Добра» й «Зла» [3].

Міжкультурна толерантність розглядається у світі як обов'язкова умова збереження миру, взаєморозуміння, співробітництва між представниками різних культур, при цьому філософи підкреслюють, що толерантність є дуже суперечливим поняттям. На думку британського вченого С. Мендоз, суперечливість поняття полягає у тому, що людині важко ставитися толерантно до того, що нею сприймається як помилкове [19]. Інший відомий британський філософ Б. Уільямс вважає, що, оскільки толерантність необхідна лише по відношенню до того, до чого важко або неможливо ставитися толерантно, питання відносно позитивної природи цієї якості залишається відкритим [20]. Основним аргументом на підтримку даної ідеї є той факт, що неможливо ставитися толерантно до таких явищ суспільного життя, як алкоголізм, наркоманія або педофілія. Тож вирішенням таких проблем може стати питання щодо визначення меж толерантності.

Британський філософ, економіст та політичний діяч Дж. С. Мілль у своїй роботі «Про свободу» говорить про те, що межі толерантності повинні бути окреслені за допомогою неприпустимості нанесення шкоди іншим людям [8, с.21-26]. Таким чином, межі прояву міжкультурної толерантності як основи особистості, її моральної якості,

якою необхідно керуватися у взаємовідносинах з людьми, що мають інші погляди або звичаї, визначаються загальнолюдськими нормами моралі та поведінки, а також загальноцивілізаційними уявленнями про поняття «Добра» й «Зла».

Мораль (лат. *moralis* – моральний, *mores* – звичаї) – це тип регуляції відносин людей, спрямований на їх гуманізацію; сукупність прийнятих у тому чи іншому соціальному організмі норм поведінки, спілкування і взаємовідносин. [9, с. 441]. Мораль формується на основі низки моральних цінностей, що є основою поведінки людини як громадянина світового суспільства. Цінність – термін, що використовується у філософії і соціології для вказівки на людське, соціальне і культурне значення певних об'єктів і явищ. Цінності визначають одну з можливих меж соціокультурної активності людини (будь-якого іншого соціального суб'єкта). Вони трактуються як інваріанти, що були породжені культурою та які впливають на життя й взаємовідносини людей, окреслюють систему пріоритетів, способи соціального визнання. Цінності дозволяють будувати системи ціннісних відносин у соціумі, вони завжди безумовні та втілюються і реалізуються за допомогою інших універсальних культурних механізмів, насамперед через моральні норми [9, с.798]. Тобто неможливо толерувати хамство, експансію, рабство, тероризм, соціальний шантаж, ідеологію або релігію, яка породжує різні форми фанатизму і нетерпимості, що призводять до людських жертв. Тож міжкультурна толерантність повинна регулюватися загальнолюдськими моральними цінностями.

Що стосується меж прояву толерантності в економічній сфері, то, окрім зазначених вище принципів, необхідно керуватися потенційною вигодою, яку може отримати компанія від співпраці з іноземними партнерами.

Таким чином, розгляд філософського аспекту дозволив визначити міжкультурну толерантність як моральну якість особистості, що забезпечує демократичний розвиток суспільства, передбачає процес гуманізації й свободу особистості та є умовою вільного розвитку різних національних культур, установа міжкультурних зв'язків; основою регулювання та гармонізації соціальних стосунків, формування світогляду на засадах гуманного ставлення до людини, інших культур світу. Міжкультурна толерантність, з точки зору філософії, є важливою ознакою загальної культури суспільства, однією з ключових умов продуктивної комунікації, сприяє вихованню етики ділового спілкування та моральних рис особистості, що позитивно впливає на розширення контактів, професійного досвіду продуктивної взаємодії з партнерами по бізнесу та є сприятливим фактором для розвитку економіки.

Оскільки поняття «міжкультурна толерантність» охоплює основні філософські питання, особливо проблеми співіснування й взаємодії окремої особистості з представниками різних культур світу, воно повинно бути розглянуто у різних аспектах, зокрема у культурологічному.

За останній час у культурі суспільства відбулося багато змін, які, на думку культурологів (С.Чукін В. Буденкова, А. Єсін та інші), можна поділити на два рівня: феноменальний та загальнокультурний. Зміни на феноменальному рівні викликані зростаючим різноманіттям культурних світів; динамізацією соціокультурних процесів; плюралізмом цінностей, варіативністю моральних норм та моделей поведінки; можливостями електронних засобів зв'язку й комунікації [1]. Загальнокультурні тенденції визначаються низкою протиріч: між глобалізацією, з одного боку, та локалізацією, – з іншого; між розширенням зв'язків, ростом взаємодії та прагненням людини до відокремлення; між зростанням свободи та підвищенням залежності людини від техніки та технологій. Науковці вказують на ще одну суперечність, яке на даному етапі розвитку суспільства не знайшло належного осмислення: плюралізм (множинність

та відмінність засад культури) як необхідна та обов'язкова умова толерантності перетворюється на антитолерантний фактор, що перешкоджає реалізації та розвитку толерантності у сучасній культурі. [18, с. 76 – 97].

Сутність культури (лат. «culture» обробляти) полягає у пристосуванні людини до ворожого світу і, як результат, досягнення душевної, психологічної гармонії [4]. У діяльній концепції (В.Давидович, М. Каган, Л. Коган, Е.Маркарян, В. Малахов, В. Межуєв, В. Табачковський) культура розглядається як специфічний спосіб діяльності людини, що змінює навколишній світ і саму людину. У понятті «культури» повинна бути відображена не спрямованість на перетворення природного матеріального середовища, а спрямованість на перетворення фізичних, інтелектуальних, духовних якостей людей. У цьому випадку, незалежно від результатів, процес діяльності сприяє вдосконаленню особистості [14, с.83].

Серед властивостей культури можна виокремити основні, що характеризуються з точки зору стабільності – нестабільності, відкритості – замкненості, демократизму, елітарності, прогресивності, регресивності, консервативності, толерантності та інтолерантності [4].

Толерантність як властивість культури визнає право на існування інших культур. Характерними рисами толерантного суспільства є: відсутність пригнічення особистості за її власну систему цінностей, навіть якщо ця система є чужою по відношенню до культури суспільства; збереження права на існування інших культур. Сучасна культура має комунікативний характер, її необхідною умовою є міжкультурна толерантність, що забезпечує взаємодію або комунікацію у суспільстві, тому що спілкування неможливе без толерантного ставлення одне до одного, без взаємної готовності до поступок.

Міжкультурна толерантність має позитивний вплив на розвиток суспільства, оскільки ця якість сприяє виникненню нових ідей, розширенню міжкультурного досвіду, однак слід зазначити, що для збереження власної системи цінностей необхідно виокремити певні межі, які б не дозволяли перетворення толерантності на байдужість по відношенню до своєї культури або культур, що не відповідають загальнолюдським цінностям. Незважаючи на розходження вчених щодо того, які саме цінності відносяться до загальнолюдських, більшість філософів й культурологів (О.Бороноев, А.Смірнов, Є. Удовіченко, Б. Назаров, Д. Леонтьєв, Г. Вижлецов, В. Іллін та інші) погоджуються, що основою моральних норм та принципів світу є такі цінності, як: життя, добро, любов, істина, краса, духовність, справедливість й свобода. Цінності поділяють на матеріальні і духовні. До перших відносять «матеріальні блага» (житло, одяг, продукти харчування тощо), а до других – «духовні блага»: відомі тріади «істина, добро, краса» і «віра, надія, любов», а також художні, наукові, філософські, релігійні ідеї тощо. Слід, однак, мати на увазі, що всі цінності мають духовну природу; «матеріальними» і «духовними» називають не самі цінності, а об'єкти («блага»), які слугують їх носіями [5, с.26].

Здатність оцінювати об'єкти, тобто встановлювати їх цінність, пов'язана з утворенням у розумі людини ціннісних уявлень. Це уявлення про те, якими повинні бути об'єкти, щоб задовольняти людські потреби [5, с. 26]. Кожна країна має низку цінностей, що притаманні її національній культурі. Наприклад, у країнах Європи до основних цінностей відносять: право націй на самовизначення; демократичний устрій держави й суспільства, зокрема особлива увага до дотримання прав меншин, їх підтримка; правова культура; ринкова економіка; соціальна справедливість, що спирається на соціальне партнерство; пріоритет прав людини, суверенітету особистості над державним суверенітетом; толерантність й мультикультуралізм тощо [12]. У країнах

Сходу основними цінностями є повага до старшого покоління, дотримання традицій, любов до природи, повага до релігій світу, гуманність, моральне вдосконалення тощо. Основою ісламської культури є такі моральні принципи, як: патріотизм, родина, працьовитість й чесність, любов до ближнього, справедливість, віра тощо.

Для успішної співпраці з представниками інших культур магістри з економіки повинні володіти інформацією щодо культурних особливостей, традицій й цінностей країни партнера. Вчений-соціолог Г. Хофстеде розробив модель, параметри якої дозволяють визначити характеристики національних культур: дистанційованість влади (відносини керівник – підлеглий), уникання невизначеності (рівень напруги у колективі компанії під час очікування невідомого майбутнього, що знаходить своє відображення у комунікації), індивідуалізм / колективізм (інтеграція індивідів у професійні групи), маскуліність / фемінітет (розподіл емоційних ролей між чоловіками й жінками, стиль поведінки в колективі, конкурентність (змагальність – співробітництво), короткочасна / довготривала часова орієнтація (вибір фокуса уваги щодо професійної дій людини: майбутнє, теперішнє, минуле), потурання бажанням / стриманість (задоволення найближчих цілей або контроль для реалізації загальної мети) [17]. Знання параметрів аналізу бізнес-культур Г.Хофстеде дозволяє зрозуміти культурні відмінності країн, допомагає систематизувати знання щодо особливостей комунікативної поведінки, традицій, вірувань і поглядів іноземних партнерів, а також мінімізувати культурний шок під час роботи за кордоном. Наприклад, користуючись параметром дистанційованість влади, можливо визначити основні відмінності країн з малою дистанційованістю влади й країн зі значним проявом цього параметра. У країнах, що відносяться до першої групи, використання влади можливе тільки в рамках закону; освіта спрямована на потреби учня; батьки мають ставитися до дітей як до рівних; у компаніях підтримуються демократичні відносини «керівник - підлеглий», ураховується думка підлеглих, конструктивна критика з їх боку; мінімізована корупція; існує досить рівномірний розподіл доходів громадян у суспільстві тощо. У країнах другої групи влада сприймається як найбільш важлива частина суспільного життя; освіта орієнтована на домінування авторитета викладача; батьки вимагають від дітей покірливості і вчать слухняності; підлеглі не мають права на ініціативу й критику керівництва; поширена корупція у суспільстві; нерівномірний розподіл доходів серед населення тощо.

На думку В. Лекторського, толерантність – повага до чужої думки у поєднанні з установкою на взаємну зміну поглядів у результаті критичного діалогу [7, с.31]. Зазначена якість передбачає готовність людини піти на взаємні поступки, від яких залежить продуктивність взаємодії.

Таким чином, толерантність тісно пов'язана з раціональністю, форма якої панує у певній культурі. Поряд із загальнолюдськими цінностями та ідеалами, що використовуються для окреслення меж прояву міжкультурної толерантності, раціональність може також визначати ці межі.

Інтолерантність, навпаки, уявляє собою нетерпимість, активне неприйняття інших ціннісних систем, прагнення нав'язати іншим свій погляд на життя [4]. Вона призводить до обмеження свобод іншої особистості, нестабільності у соціумі, тому що породжує відповідну негативну реакцію з протилежної сторони та є глибинною причиною конфліктів. До основних витоків інтолерантності у суспільстві відносяться криміналізація; етнонаціональні конфлікти; відсутність політики, спрямованою на пропагування поширення толерантних взаємовідносин, а також недостатня роль освіти у процесі формування міжкультурної толерантності.

Отже, розгляд культурологічного аспекту дозволив визначити зміст формування міжкультурної толерантності, а саме: система знань щодо ціннісних орієнтацій та культурних особливостей інших країн, загальнолюдських моральних норм й принципів комунікативної поведінки, а також параметрів, за якими визначаються характеристики національних культур.

Висновки за результатами дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Аналіз теоретичних джерел стосовно питання міжкультурної толерантності з точки зору філософії та культурології дозволив з'ясувати, що дана професійна моральна якість є обов'язковою умовою збереження миру, взаєморозуміння, співробітництва між представниками різних культур та досягнення економічного успіху нашої країни. Проведене дослідження слугує підґрунтям для визначення теоретико-методологічних засад формування міжкультурної толерантності майбутніх магістрів з економіки, а саме: принципів, цілей, змісту.

Подальші розвідки передбачають розгляд міжкультурної толерантності з точки зору економічного, психологічного, лінгвістичного та педагогічного аспектів.

Список використаної літератури

1. Буденкова В. Коммуникация и рациональность как основание толерантности [Электронный ресурс] / В. Буденкова // Известия Томского политехнического университета. – 2006. – № 1/том 309. – С. 225 – 229. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/kommunikatsiya-i-ratsionalnost-kak-osnovaniya-tolerantnosti>.
2. Великий енциклопедичний словник / [за ред. О. Прохорова]. — К.: Генеза, 1991. — 495 с.
3. Гусейнов А. А. Социальная природа нравственности / А.А.Гусейнов. – М. : МГУ, 1974. – 63 с.
4. Есин А. Б. Введение в культурологию: учеб. пособие / А. Б. Есин. – М.: Академия, 1999. – 216 с.
5. Кармин А.С. Культурология / А. С. Кармин. – 2-е изд., перераб. и доп. – СПб. : Лань, 2003. – 928 с.
6. Лекторский В. А. О толерантности, плюрализме и критицизме / В.А. Лекторский // Вопросы философии. – 1997. – № 11. – С. 46–54.
7. Лекторский В. А. Эпистемология классическая и неклассическая / В. А. Лекторский . – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 256 с.
8. Милль Дж. О свободе / пер. с англ. А. Фридмана // Наука и жизнь. – 1993. – № 11. – С. 10-15; № 12. – С. 21–26.
9. Новейший философский словарь / сост. А. А. Грицанов. – Минск: В. М. Скакун, 1998. – 896 с.
10. Реан А. А. Психология и педагогика / А. А. Реан, Н.В.Бордовская, С. И. Розум. – СПб. : Питер, 2000. – 432 с.
11. Роттердамский Э. Похвала глупости [Электронный ресурс] / Э.Роттердамский. – Калининград: Кн. изд-во, 1995. – Режим доступа: <http://lib.ru/FILOSOF/ERAZM/pohwala.txt>.
12. Рубинский Ю. И. Европейские ценности / Ю. И. Рубинский // Вестник Европы. – 2009. – № 26–27.
13. Словник іншомовних слів. – К. : УРЕ, 1977. – 774 с.
14. Сорокин А. А. Идеальное, творчество и развитие человека / А.А.Сорокин // Вопросы философии. – 2009. – № 6. – С. 82–91.

15. Теоретические аспекты толерантности : от терпения к личностной зрелости [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/4874-teoretichni-aspekti-tolerantnosti-vid-terpinnja-do-osobistisnoyi-zrilosti.html>].

16. Философский энциклопедический словарь / Е. Ф. Губский [и др.]. – М.: ИНФРА–М, 2006. – 574 с.

17. Хофстеде Г. Модель Хофстеде в контексте: параметры количественной характеристики культур [Электронный ресурс] / Г.Хофстеде. – Режим доступа: <http://lse2010.narod.ru/olderfiles/LSE2014pdf/LSE2014Hofstede.pdf>].

18. Чукин С. Г. Ю. Хабермас versus А. Макинтайр: к вопросу об основаниях современного философствования / С. Г. Чукин // Размышление о философии на перекрестке второго и третьего тысячелетий: сб. к 75-летию проф. М.Я. Корнеева. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2002. – (Мыслители. – Вып. 11). – С. 76–97.

19. Mendus S. (1989). Toleration and the limits of liberalism. MacMillan.

20. Williams B. Tolerating the intolerable (2000). Mendus S. (ed.). The Politics of toleration in modern life. Durham: Duke Univ. Press.

Стаття надійшла до редакції 03.04.2017

И. Б. Ерастова-Михалусь

Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця

Философский и культурологический аспекты межкультурной толерантности

В статье на основе анализа теоретических источников рассмотрена суть межкультурной толерантности с точки зрения философии и культурологии. Проанализированы идеи ведущих философов и культурологов относительно места межкультурной толерантности в системе общечеловеческих ценностей, значимости данного качества для профессиональной деятельности экономиста. Рассмотрены системы ценностей представителей разных стран, а также параметры анализа бизнес-культур Г. Хофстеде. Определено содержание формирования межкультурной толерантности будущих магистров экономики.

Ключевые слова: межкультурная толерантность, магистр экономики, философия, культура, общечеловеческие ценности, содержание, параметры бизнес-культур.

I. B. Yerastova-Mykhalus

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Philosophical and Culturological Aspects of Cross-cultural Tolerance

The article is dedicated to the analysis of the essence of cross-cultural tolerance from the point of view of philosophy and culturology. On the basis of theoretical generalisation different approaches to the understanding of cross-cultural tolerance in other cultures and languages, the importance of this quality for the professional activity of an economist were considered. It was determined that cross-cultural tolerance is an essential condition for preserving peace, mutual understanding, cooperation between the representatives of different cultures and for achieving economic success of the country.

Comparison of notions «tolerance» and «indulgence» gave an opportunity to ground that notion «tolerance» is wider than notion «indulgence» as it includes respect for other opinions and views.

The analysis of the philosophical literature let us determine the limits of cross-cultural tolerance in professional activity of an economist that are represented by universal values and potential benefit for the company and the country in general that is rationality.

On the basis of the analysis of culturological literature the essence of notion «culture», concepts of culture, its characteristics, the consequences of intolerant behaviour for the professional cooperation with foreigners were found out.

The system of values of the representatives of different countries and G. Hofstede cultural dimensions were covered. It was grounded that the knowledge of values of other cultures and cultural dimensions allows to understand cultural differences of the countries, helps to systematise information as to the peculiarities of the communication, traditions, beliefs and views of foreign partners and to minimise the shock while working abroad. Thus it gave us an opportunity to determine the content of future masters of economics cross-cultural tolerance formation, which includes the system of knowledge of values and cultural peculiarities of other countries, universal values and principles of communication as well as cultural dimensions with the help of which it is possible to understand characteristics of national cultures.

Keywords: *cross-cultural tolerance, master of economics, philosophy, culture, universal values, content, cultural dimensions.*

УДК 378.111: 37.036

М. М. КАБАНЕЦЬ

канд. пед. наук, доц., завідувач кафедри мовної підготовки
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Покровськ

**ФАСИЛІТАЦІЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ
ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ**

У статті проаналізовано сутність та способи фасилітації викладачами творчої діяльності студентів на заняттях з англійської мови у вищих технічних навчальних закладах, визначено причини гальмування творчої активності студентів, умови ефективності фасилітації викладачем творчої діяльності студентів, запропоновано методи та педагогічні засоби створення умов для творчої активності студентів у ситуаціях, максимально наближених до їх майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: *творча активність, фасилітація, професійна компетентність, заняття з англійської мови.*

В умовах швидких політичних, економічних, технологічних змін в Україні та сучасному світі, фахівці повинні мати не лише фундаментальні знання в своїй професійній